

Η Πτώση του Ανθρώπου και οι συνέπειές της (Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Θεολόγος)

/ Πεμπτουσία

Το γεγονός ότι παρατηρούνται στοιχεία ετερόνομης ηθικής στη χριστιανική ηθική, δεν οφείλεται στον χαρακτήρα της, αλλά στην αδυναμία του ανθρώπου να συλλάβει το καλό και οικείο προς τη φύση του ως όντως τέτοιο. Θεωρούμε καλό να κάνουμε μία σύντομη θεώρηση της πτώσης σύμφωνα με την ορθόδοξη θεολογία και, συνεκδοχικά, θα γίνει αντιληπτή η ανάγκη παρουσίας ετερόνομων στοιχείων στην χριστιανική ηθική, καθώς εξυπηρετούν ένα σκοπό: τη μετάβαση από την παρά φύση κατάσταση του ανθρώπου στην κατά φύση. Στη βιβλική διήγηση βλέπουμε να συντελείται η πτώση του ανθρώπου. Η ερμηνεία που έδωσαν πολλοί θεολόγοι της δύσης, όντας μέσα σε ηθικολογικό και δικανικό πνεύμα, είναι ότι ο άνθρωπος έκανε παρακοή στη θεία εντολή και προκάλεσε την τιμωρία από τον Θεό. Διαταράχθηκε η θεία Δικαιοσύνη, επομένως έπρεπε να αποκατασταθεί [69]. Αντιθέτως, το γεγονός της πτώσης ποτέ δεν ερμηνεύτηκε από τους Πατέρες της ανατολικής παράδοσης ηθικά, αλλά οντολογικά. Δεν είναι δηλαδή μία νομική παράβαση, αλλά ένα «υπαρξιακό λάθος», μία αστοχία του ανθρώπου να

προσπαθήσει να υπάρξει ανεξάρτητα από τον Δημιουργό του. Είναι δηλαδή μία αλλαγή του τρόπου υπάρξεως, κατά την οποία παύει ο άνθρωπος να υπάρχει όντας σε κοινωνία με τον Θεό και προσπαθεί να αντλήσει την ύπαρξη από τον εαυτό του [70]. Είναι μία προσπάθεια αυτονόμησης και αυτοβεβαίωσης. Αυτό δηλαδή που κατά τους ανθρωπιστές φιλοσόφους αποτελεί ιδανικό, είναι, για την ορθόδοξη θεολογία, κατάσταση πτώσης.

Οι ανθρωπιστές φιλόσοφοι, οι υπέρμαχοι της αυτονομίας στην ηθική, απέρριψαν τον βιβλικό Θεό, διότι στο δυτικό περιβάλλον στο οποίο έδρασαν, υπήρχε η ερμηνεία του προπατορικού αμαρτήματος ως παρακοή στη θεία εντολή, με την έννοια: Επειδή οι πρωτόπλαστοι δεν υπάκουσαν τον Θεό κι έφαγαν από το απαγορευμένο δέντρο, έπρεπε οπωσδήποτε να τιμωρηθούν και να εκδιωχθούν από τον παράδεισο [71]. Έπειτα, προκειμένου να ανακτήσουν αυτό που έχασαν, πρέπει να υπακούσουν σε μία λίστα από εντολές, που στην προκειμένη περίπτωση (στη δύση) πολλές προέρχονταν από τον ίδιο τον άνθρωπο (πάπα). Οπότε, δεν κατέστη αποδεκτό να ορίζει ένας άνθρωπος την ηθική και οι υπόλοιποι να υπακούουν, γι αυτό και απορρίφθηκε από τους ανθρωπιστές. Τουναντίον, κατά την ορθόδοξη πατερική παράδοση, η πτώση ερμηνεύεται, όχι απλά και μόνο ως παρακοή κι ως εκ τούτου τιμωρία, αλλά ως αυτοκαταστροφή. Όταν ο Θεός λείει στους πρωτοπλάστους να μη φάνε από το ξύλο της γνώσης του «καλού» και του

«πονηρού», το λέει διότι δεν ήταν έτοιμοι να το δοκιμάσουν. Η δοκιμή τους και μόνο θα απέβαινε καταστροφική. Μπροσούε ίσως τηρουμένων των αναλογιών να χρησιμοποιήσουμε το εξής ατελές παράδειγμα: Είναι σαν να λέει ο πατέρας στο νήπιο παιδί του: μην πέφτεις από τον γκρεμό, όχι γιατί θα σε τσακίσω εγώ επειδή δεν με άκουσες, αλλά επειδή θα τσακιστείς από την πτώση.

Ο άνθρωπος λοιπόν, ήταν ατελής ως προς τη γνώση του καλού και του κακού. Λόγω κακής αυτογνωσίας όμως, ξεπέρασε τα όρια της κτιστής του φύσης και νόμισε πως ήταν τέλειος κι έτοιμος γι αυτή τη δοκιμή. Ιδιαίτερα ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός αναφέρει: «Το μεν ξύλον της γνώσεως απόπειράν τινα και δοκιμήν και γυμνάσιον της του ανθρώπου υπακοής και παρακοής. Διό και ξύλον του γινώσκειν καλόν και πονηρόν κέκληται, η ότι δύναμιν εδίδου γνωστικήν τοις μεταλαμβάνουσι της οικείας φύσεως, όπερ καλόν μεν τοις τελείοις, κακόν δε τοις ατελεστέροις» [72]. Η γνώση του καλού και του κακού δεν θα έβλαπτε τον άνθρωπο εάν ήταν τέλειος. Η τελείωσή του θα επιτυγχάνονταν μόνο σε σχέση με τον Θεό, αλλά προσπάθησε να γίνει θεός χωρίς τον Θεό. Οι πρωτόπλαστοι, με την παρακίνηση του διαβόλου, θεώρησαν την εντολή του Θεού ως περιορισμό της ελευθερίας τους, όπως ακριβώς κι ο σύγχρονος άνθρωπος, κι έτσι την παρέβησαν. Αντιθέτως, η εντολή του Θεού δεν αποτελούσε περιοριστική νομοθεσία, αλλά κανόνα για τελείωση και ωρίμανση στην ελευθερία [73]. Έτσι λοιπόν η απομάκρυνση από τον Θεό, την πηγή της ζωής, αμαύρωσε το κατ' εικόνα και από πορεία τελείωσης, ο άνθρωπος, απέκτησε πορεία ανόρθωσης και επανεύρεσης του αληθινού ανθρώπου. Υπάρχει η ανάγκη αναγωγής του ανθρώπου, πρώτα από την παρά φύσιν κατάσταση

στην κατά φύσιν, και κατόπιν, τελείωση στην υπέρ φύσιν. Ο άνθρωπος όντας πλασμένος κατ' εικόνα του Θεού, υπάρχει σε σχέση και αναφορά προς το εικονιζόμενο, που είναι ο Θεός. Έτσι, όποιος αρνείται τον Θεό, αρνείται τον εαυτό του [74]. Από το γεγονός ότι ο άνθρωπος αρνήθηκε τη σχέση και κοινωνία μετά του Θεού, γίνεται ξεκάθαρο ότι ο Θεός του έδωσε τη δυνατότητα να επιλέξει. Δεν τον εξανάγκασε να εκπληρώσει τον σκοπό της υπάρξεώς του, που είναι η θέωση. Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής αναφέρει σχετικά: «Ου γαρ γεννά γνώμην το πνεύμα μη θέλουσαν, αλλά βουλομένην μεταπλάττει προς θέωσιν» [75]. Μάλιστα, ο πόθος της θεώσεως είναι έμφυτος στον άνθρωπο και η κακή χρήση του πόθου αυτού είναι ο λόγος που ο άνθρωπος οδηγήθηκε στην πτώση. Αλλά, επειδή ο άνθρωπος προήλθε από το μη όν, είναι τρεπτός, και μπορεί η προσωπική χρήση της ελευθερίας που του έδωσε ο Θεός, να αποβεί καταστροφική. Αυτό συνέβη, ο άνθρωπος προσπάθησε να γίνει θεός εμπιστευόμενος στις δικές του δυνάμεις [76].

Ο άνθρωπος παραμένει στο είναι, όσο σχετίζεται με τον Θεό και τον πλησίον. Η απουσία σχέσης επιφέρει στον άνθρωπο μια έντονη αίσθηση νεκρότητας. Έτσι λοιπόν ο άνθρωπος, όταν απορρίπτει τους άλλους και απομονώνεται, σημαίνεται η πτώση. Παίρνοντας αφορμή από τη διδασκαλία του αγίου Σιλουανού του Αθωνίτη, ο γέροντας Σωφρόνιος Σαχάρωφ παρατηρεί ότι ο άνθρωπος κινείται μεταξύ δύο ορίων, πάντα με γνώμονα την αγάπη: το ένα είναι η αγάπη προς τον Θεό, που φτάνει έως το μίσος του εαυτού. Το άλλο είναι η αγάπη προς τον εαυτό, που φτάνει έως το μίσος του Θεού [77]. Στη δεύτερη περίπτωση ο άνθρωπος κλείνεται στον εαυτό του και φτάνει ως το σημείο να μην αναγνωρίζει κανέναν άλλον πέρα απ' αυτόν. Αυτή είναι η πτώση του ανθρώπου, η φίλαυτη χρήση της ελευθερίας του. Συνεπώς, το αίτημα για αυτονομία ακυρώνεται, ή μάλλον, αναβάλλεται κατά την πτώση και λόγω αυτής, ο άνθρωπος χάνει το «πρωτόκτιστον κάλλος» [78] και υπόκειται στις συνέπειές της.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

69. Βλ. Νίκου Ματσούκα, Δογματική και συμβολική θεολογία Β, σσ. 202-216.

70. Βλ. Χρήστου Γιανναρά, Αλφαβητάρι της πίστης, σσ. 115-120.

71. Αυτή η δικανική αντίληψη διατηρήθηκε και ανάμεσα σε κύκλους ορθοδόξων με αποτέλεσμα την στροφή τους στον δικανισμό και τον αποπροσανατολισμό της αυθεντικής πνευματικής ζωής.

72. Ιωάννου Δαμασκηνού, Έκδοσις ακριβής τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, 2,11 PG 94, 913AB

73. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ηθική II, σ. 204.

74. Του ίδιου, **Ορθόδοξη Πνευματική Ζωή**, σ. 44.
75. **Μαξίμου Ομολογητού**, **Πρὸς Θαλλάσιον περὶ διαφόρων ἀποριῶν τῆς Θείας Γραφῆς**, PG 90, 280D.
76. **Βλ. Ιωάννου Δαμασκηνοῦ**, **Διάλογος κατὰ Μανιχαίων**, PG 94, 1529B.
77. **Αρχιμ. Σωφρονίου Σαχάρωφ**, **Ο ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης**, σ. 289.
78. **Ανδρέου Κρήτης**, **Μέγας Κανὼν**, τροπάριο β' ὠδῆς γ' κανόνος, στο **Τριώδιον**.